

Sabates de taló italià

Magdalena Tulli

Traducció de Xavier Farré

Raig verd
editorial

El més fàcil d'imaginar-se és una situació sense sortida.

Ens hi vam aplicar molt de temps cada dia al matí vora la taula amb un hule de quadres, amb plats de sopa de llet. Ens dèiem endevinalles que tenien un mecanisme perillós, com aquells espies americans que, segons semblava, estaven entrenats per llençar bombes als civils en forma de bolígrafs de colors que eren irresistibles per a la gent. Així, a qui havíem de llençar per la borda, si teníem la barca llastada enfonsant-se enmig del mar? Al nostre germà o a la nostra germana? Eren endevinalles que no tenien mai una bona solució, i quan començàvem a furgar-hi, esclataven i ferien dolorosament els nostres sentiments.

El lloc on vivien les nostres famílies era aparentment tranquil, però estava minat de por i d'una ràbia esmor-teïda, era ple d'una nerviositat absoluta, d'una tensió que era més o menys palpable i que trobava fàcilment una escapatòria en escenes d'agressivitat i d'humiliació. N'hi ha alguns que afirmen avui dia que la seva infantesa va passar sense preocupacions, però fins i tot aquests

mateixos, quan se'ls pregunta per aquelles endevinalles que ens omplien de terror i d'una desesperació impotent, comencen a dir-te'n exemples a cor què vols. Érem massa petits per saber quins eren els fets que provocaven les nostres angoixes, al cap de setze anys d'aquella guerra perduda. Divuit anys després de Ialta, on el nostre destí es va saldar amb un ascens abans que nosaltres arribéssim a aquest món. Divuit anys per a nosaltres era tota una eternitat, i l'eternitat és inimaginable. Stalin ja havia mort. Però Hitler encara es mantenia perfectament. Ens enviava els alemanys que sortien dels somnis de les mares i dels pares, i al matí al davant dels plats amb la sopa de llet imprimien el to de la nostra petita frustració, reforçada amb una altra frustració encara més profunda i més ampla, omnipresent com els corrents d'aigua subterranis, o més aviat com dolls de fel que corrien sota la capa de la terra.

—I qui va guanyar la guerra? —vaig haver de preguntar, perquè d'entrada no sabia ni això.

—Els alemanys —va dir algú.

—Què dius ara, els alemanys la van perdre —va dir algú altre, més ben informat.

Així que, primer, els alemanys guanyaven, després van perdre, i els russos a l'inrevés, primer perdien i després van guanyar. I el nostre país primer va perdre i després va acabar perdent. I quan nosaltres érem a taula, davant d'aquella sopa de llet recremada amb pasta, ens havíem d'empassar tot allò junt amb el tel. El nostre país ja ho té això, que no guanya mai, i aleshores ho notàvem a través de la pell. Mai no guanya, però —tal com ens allixonaven amb insistència a la guarderia— l'estimàvem per damunt de tot. De fet, sabíem que negar allò no entrava en joc. Però si el nostre país sempre perdia,

ens podia corsecar la pregunta si no era pitjor que els altres. I si nosaltres mateixos...

Per això, era millor que tornéssim a les endevinalles. A veure: què faries si unes figures indefinides, amb caps, tal vegada en forma de tetes, anomenades alemanys, perseguissin la teva família i si els poguessis posar tots a cobert menys una sola persona? Les emocions enterboleixen el pensament, així que és molt millor mirar-s'ho amb distància. Qui mira amb distància té al cap la mesura i el pes de les qüestions i una consciència, diguem-ne, divina. No tremola i els ulls no se li omplen de llàgrimes. La tasca que té és la més fàcil del món, cal decidir qui quedarà amb vida. La mare o el pare? O potser millor sacrificar algun dels nens? És una mala idea, els nens estimen d'una manera massa absorbent, no defalleixen, no te'ls pots treure del damunt. No pensis que te n'escaquejaràs. Qualsevol cosa que facis, això es quedarà amb tu per sempre.

Agafem, per exemple, aquesta pregunta: saltaries a la fossa sèptica si amb això els alemanys no et matessin? És una decisió difícil perquè la fossa sèptica és fastigosa i put, i els alemanys et poden enganyar. No et pensis que et deixaran sortir, tot regalimant immundícies. No podran mirar tranquils com te'n vas cap a la teva banda marcant un reguerol repugnant. Qui salta a la fossa sèptica, ja ho té tot perdut, encara que abans li hagin promès muntanyes d'or. Oblida-te'n, de totes aquestes promeses que et facin abans d'enfonsar-t'hi. Però si el que t'hi va és la vida, potser sí que el seny et diu que, com a mínim, s'ha d'intentar. Perquè després de mort no hagi de lamentar que vas perdre l'única oportunitat que tenies. Per això, segurament t'hi deixaràs endur i quan en surtis, aleshores et dispararan un tret. T'espera la mort o per

dessagnament o per ofegament, una agonia que durarà hores i hores, ja te la pots imaginar per endavant. I si et passa pel cap escaquejar-te'n, estaràs allà vora la fossa sèptica, amb un canó d'una carrabina apuntant-te anys i anys. No s'acabarà fins que finalment no diguis si t'estimes més enfonsar-te en la brutícia, primer amb una esperança tèrbola al cor, després amb la desesperació que t'han enganyat, o triar d'entrada una bala segura i neta al cap. El reglament no en diu res, però en cas de necessitat, un pot recórrer a llençar una moneda. Cara o creu? Que en última instància decideixi l'atzar. Davant del canó, escorcolles els diferents apartats de la cartera, passes de l'un a l'altre les targetes de crèdit i els bitllets, i al final et despertes tot suat: no tens monedes, ni una de sola.

Però si la guerra ja s'ha acabat, i no pas ahir, ni tampoc l'any passat. Què hi fa qui hagi guanyat, els que recordaven la vida d'abans de la guerra, volien seguir vivint igualment. Ningú ja no tenia forces per patir més. N'hi va haver que van faltar, i els altres van començar a espavilar-se sense ells. Pel que sembla, no hi ha gent irremplaçable. Però després d'haver perdut la guerra tot es va complicar. Les peces amb les quals les nostres famílies havien de muntar la seva vida estaven tortes i incomplertes. Tot el que havíem construït amb aquelles peces va començar a esfondrar-se. Van prohibir recordar temps millors, i si algú no era capaç d'oblidar-los, que s'enfonyés com a mínim en el seu cau, que s'apartés de davant dels retrats dels dignitaris omnipresents, en lloc d'amoinar-los i de molestar-ne l'existència. Uns pares van intentar oblidar, uns altres van intentar apartar-se. Tan sols el meu pare no va haver d'oblidar res ni tampoc va haver d'amagar-se. Però no pas perquè fos millor que els altres. Era el món d'on venia que era millor. El meu

pare vivia a ca nostra sota un règim especial, amb un pasaport estranger a la butxaca.

Es pot dir que es va trobar aquí de casualitat, senzillament va caure de la Lluna. Per tant, tot el que passava el sorprenia. Fins i tot quan era a la parada del tramvia s'esperava d'ell una paciència infinita i també humilitat, cosa que ell no comprenia de cap manera. A les institucions encarregades d'arreglar això i allò sempre els faltava un vis necessari o una junta, l'eina escaient o el reglament adequat. Qualsevol bona idea tard o d'hora acabava sent impossible de dur a terme. Sembla ser que el pare els primers anys observava totes aquelles sotragades omnipresents amb estupor. Per què no es pot posar una junta? Per què no es pot aplicar el reglament? —preguntava en aquella llengua forastera per a ell, aixecant les celles. Els d'allà en coneixien la resposta, però preferien callar per precaució. I tot i que li envejaven aquells privilegis seus especials, el miraven amb commiseració: Mira'l, tan gran i no entén res.

Al començament, tots esperàvem algun premi, alguna consolació pel que havíem sofert durant la guerra. Però després de la guerra, l'àguila va perdre de cop i volta la corona del cap i això era un anunci de quin era el tractament que podíem esperar. Alguns buscaven la salvació en l'obediència. Van acordar trencar amb l'evidència, i només aixecaven el braç a les reunions, votant com si fos una ordre, tots a favor i cap en contra. Almenys aquells sabien que no estaven sols perquè les seves veus es fonien en un cor potent. Uns altres creien tan sols en el mercat negre, que anava treballant a la seva, en silenci, amb subministraments d'una desconfiança d'abans de la guerra i de dòlars americans, per molt que si se'n tenia es deia que un podia acabar a la força. I també, amb la roba

estrangera que rebia en capsas que li enviava la família, i amb els objectes que s'havien salvat de l'incendi, amb tot això s'utilitzava l'etiqueta «d'abans de la guerra». De manera semblant com la paraula «estranger» significava més o menys «autèntic». I també es considerava inacceptable que es volgués tenir autèntics objectes que no es podien trobar a les botigues. No els podia oferir la producció industrial estatal, febril i coixa, per molt que els diaris la presentessin amb lloances com una mostra de la nostra victòria per damunt de la inseguretats i del buit.

Passat de contraban, d'amagat van aparèixer per primera vegada en la meua vida els xiclets, de paquets de l'estranger que tenien enganxats en un paper gris segells estranys. En contra de tot, els paquets travessaven les fronteres dels països. Vaig saber de l'existència del xiclet quan un aprenent de comerciant, el nebot d'un tiet seu d'un exèrcit no reconegut pel poder, me'n va donar un com a regal en un racó fosc dels canviadors.

—Guarda-te'l bé —em va dir—. Si t'ho veu la mestra, te'l prendrà.

L'embolcall era estranyament pla, i n'emanava una olor. Transmetia una promesa excitant, al·ludia d'una manera poc clara que la vida podia ser una cosa del tot diferent del que ens semblava a la nostra guarderia. No sabia per a què servia, i em va estranyar que no en poguéssim tenir.

En aquell mateix racó fosc al costat dels canviadors n'hi havia dos que ja m'havien clissat abans del berenar, eren més vius que la senyoreta, encara que vigilaven per altres motius el que passava de mà en mà.

—Dona'm el xiclet! —va dir un d'ells, torçant-me un braç.